

ZRÍNYI BESZÉDE

ZRÍNYI MIKLÓS: **Szigeti veszedelem**

„Nem véletlen dolgot szerencse ránk készít,
Nem teszi váratlanul ránk az kit épít.
Kit nagy szüvel vártunk, vitézek, vagyon itt;
Had, fegyver előttünk, melyet pogány készít.

Hatalmas török császár szultán Szulimán
Húzza ránk haragját, mint dühös oroszlán,
Minket elveszteni s rontani kíván;
Vagyon reménysége számtalan sok hadán. [...]

Azon ellenséggel most harcolni fogunk,
Kit sokszor előttünk mint barmot hajtottunk;
Fegyvereket, tisztességeket elvontuk,
Isten irgalmából sokszor elrontottunk. [...]

Előbb elfogy éltem, oh erős vitézek,
Hogysen kimondhassam kegyelmét Istennek.
Most sem hágy el nagy hatalmu keze tiktek:
Ti is ő szent nevéjért serénykedjetek.

Mindenfelől ránk néz az nagy keresztyénség,
Mi vitéz kezünkön van minden reménység;
Soha még mireánk nem jutott szégyenség;
Azért rakva hírünkkel föld, tenger és ég.

Mostan megnevelnünk kell az mi hirünket,
Avagy tisztességgel végezünk éltünket;
El nem rontja üdő cselekedetünket,
Valamig világ lesz, és lát ember eget.

Az is minekünk nagy tisztességünkre van,
Hogy maga ellenségünk szultán Szulimán;
Kit mi ha meggyőzünk, mint reménységünk van,
Világbiró császárt meggyőztük az harcban.

Harcolnunk peniglen nem akármilyen okért
Kell, hanem keresztény szerelmes hazánkért,
Urunkért, feleségünkért, gyermekinkért,
Magunk tisztességéért és életünkért.

Előbb halva lássa pogány eb testünket,
Hogysem elveszessük megszámlált kéncünket,
Hogysem ő pórázon hordozzon bennünket,
Szabadságunkkal együtt rontván hírünket.

Arra fogja vetni minden mesterségét,
Hogy mint bolondokat hittel csaljon minket,
Bolond az, ki török szavának ad hitelt,
Mert várával együtt elveszti életét. [...]

Ez az hely s ez az vár legyen dicsőségünk
Avagy madár gyomra mi koporsóhelyünk.
Mindenképpen emberek s vitézek legyünk,
Úgy marad meg örökkén az mi szép hírünk!

Fejem fennálltáig lések én veletek,
Esküszem seregek élő Istenének!
Kivánom, hogy ti is így cselekedjetek,
Éles szablyát kézben tartván esküdjetek.”

Irodalmi hagyomány, hogy az eposzokban szónoki beszédek vannak, többnyire tanácsadó beszédek. Híres jelenet az *Iliász* kilencedik énekében Odüsszeusz, Phoinix és Aiasz egy-egy be-

széde és Akhilleusz három válasza. A három követ Akhilleuszt akarja rávenni, hogy térjen vissza a harcba, s a meggyőzés három lehetőségét használják, a logikát (*logosz*), az etikát (*éthosz*) és az érzelmeket (*pathosz*).

Tanácsadó beszédet, mégpedig harcra buzdító szónoklatot olvashatunk a *Zrínyiász*ban is. A retorikai szituáció, mely a várvédő Zrínyit megszólalásra készíti, a háborús helyzet, a háborús készülődés: „Egyfelől Szulimán van nagy készüléttel, / Másfelől horvát bán várja gondot visel”. A török ostromra készül, hiszen tudomására jutott, hogy a várvédők nehéz helyzetben vannak, nem sokáig tarthatják magukat. Zrínyi nem adja meg magát: „Áll rettenthetetlenül Zrini nagy gondokon, / Mint tornyos küsziklák magas Késmárkon.” A kirohanás előtt ünnepélyes szózatot intéz katonáihoz; az ötödik énekben olvashatjuk a beszédet, terjedelme 31 versszak (csak 12-t idéztem).

A beszéd a helyzet ismertetésével, azaz a narrációval kezdődik: a szultán hatalmas seregével felvonult, s ostromra készül (5–6.); a török sereg nagyságának és győzelmeinek ismertetésével felnagyítja a veszélyt (7–10.). Ám ezt a veszélyes ellenséget Isten kegyelméből már sokszor megvertük (11–23.): Zrínyi felsorolja a múltbeli nyertes csatákat, nyilvánvalóan buzdításul, hiszen a múltbeli események meg szoktak ismétlődni (ez az érvelés egyik közhelye, toposza: a tanácsadó beszéd legfőbb érvelési eszköze a példa: vagy a történeti, vagy kitalált példa, azaz a parabola; itt történeti példát alkalmaz a szónok).

Ezután, kb. a beszéd kétharmadánál (*piramidális szerkesztés*) következik az érvelés csúcspontja (24–28.), a harc céljainak felsorolása. A szónok az egészből halad a részek felé: a kereszténységért, a hazáért, a családért kell harcolni, saját becsületért és életért. S inkább meg kell halni, semmint rabságba kerülni. A rabságba kerülés indoklása (29–33.) az a tény, hogy a töröknek nem lehet hinni: „De hogy adna hitet, kinek hiti nincsen?” Ez tulajdonképpen a megelőzés gondolatalkzata (*prolépszisz*), hiszen mondhatják azt, hogy a rabság jobb, mint a halál, de a tények ismeretében ezt nem lehet állítani. Az utolsó két versszak

a beszéd lezárása (34–35.): a hírnévre való hivatkozás, a hűség kifejezése és az esküre való buzdítás.

A beszédben benne van a két sereg szembeállítás: a töröknek nincs hite, következképpen erkölce sincs; a várvédők az egész kereszténységért, hitükért harcolnak, van hitük és erkölcsük, ezért győzniük kell. Zrínyi beszédének felépítése logikus, de mégis az éthoszt helyezi középpontban, az éthosszal érvel.

A beszéd hatását leírja a költő: „Vitéz Zrini szavával megtorodtak, / Az egész szigetvári vitéz leventák / Előtte megrendelt seregben állottak, / Meztelen fegyvert kezekben tartottak.” Zrínyi beszéde retorikai szempontból remekmű.

Tanulsága a mának is megfogalmazható: a régebbi győzelmekre való hivatkozással lelkesíthetjük a versenyző felet (sportolókat, versenyfellépésre készülő énekest, iskolai tanulót), ennek az érvelési toposznak a neve: *argumentum ad verecundiam* 'érv a tisztelethez', azaz a hagyományra, az elfogadott értékekre való hivatkozás; hangsúlyozni kell a küzdelem nemes célját: harcolunk a nemzet, az iskola, az osztály becsületéért; az ellenfelet nem szabad lebecsülni, de erkölcsi fölényünket meg kell fogalmazni; a beszédet buzdítással kell lezárni.

Klasszikus magyar retorika. Budapest: Holnap Kiadó, 2013, 88–90.